

A HADAK ÚTJA

Egy ország lángokban, minden épkézláb lakosa a csatatéren!
Mind lelkesedve a szabadságért! Hogy harcolnak, hogy küzde-
nek az évszázados ellenség ellen!

Kossuth Lajos varázsszava csodákat művelt. „Veszélyben a haza!” – kiáltott Kossuth a magyar néphez, mikor Jellasics, meg-
feledkezve a magyar királynak esküdött hűségéről, a horvát
csapatokkal Magyarországra tört. „Veszélyben a haza!”, s or-
szágszerte zeng a toborzó. S megszólal az ország! Csak úgy tó-
dult a nép a toborzókhoz, ifjak és aggastyánok egyaránt könyö-
rögtek, hogy vegyék őket is fel a magyar hadsereg soraiba.

Bámul a világ, ha arra gondol, mit művelt akkor Kossuth, ki-
nek szavára százezrek lelkesedtek. Mikor az osztrák hűtlensége
és hitszegő árulása önvédelemre kényszerített bennünket, ak-
kor nem volt magyar hadsereg, nem volt magyar katona, nem
volt az országnak sem fegyvere, sem lőszere. De Kossuth szólt,
és szavainak varázshatalma előteremtett mindent, amire szük-
ség volt. Hadseregeket teremtett lelkesítő szavaival és terem-
tett pénzt a seregek ruházására, élelmezésére. Nem volt ma-
gyar tiszt, magyar tábornok. Kossuth szavára otthagyták az
osztrák hadseregben szolgáló magyar tiszték ezredeiket és siet-
tek haza, Magyarországra, hiszen a haza veszélyben volt.

És megindult a legdicsőségesebb, legbámulatatosabb harc,
melyről a történelem megemlékszik. A gyorsan összetoborzott,
tapasztalatlan, nem gyakorolt és rosszul felfegyverzett magyar
seregek dalolva rohanták meg a kitűnően fegyverezett és gya-
korolt osztrák katonaságot, és játszva kergették vissza Ausztri-
ába a császár seregeit. Az irtózatos harcokban az aggastyánok
ifjakká, a gyermekek meglett emberekké változtak. Egy gondol-
lat, egy szellem, egy szeretet lelkesítette mindnyájokat: a haza
és a szabadság szeretete.

„Veszélyben a haza!” – e szóra, aki csak magyar volt, otthagya-
ta a családját, tűzhelyét, foglalkozását és sietett a haza meg-

mentésére. A börtönökben a rabok kérve kérték, hogy sorozzák be őket is a szabadság harcosai közé, és a magyar kormány teljesítette kérelmüket. És megnyíltak a börtönök ajtai és mindaz, aki bent bűnhődött, örömmel ragadta a kardot a markába, hogy azt az ellenség vérébe mártva, bűneiért bocsánatot nyerjen. Még a futóbetyárok is otthagyták az Alföld rónáit és fegyvert ragadtak a haza ellenségei ellen.

Rózsa Sándor, a csikóskirály is sietett a haza mentésére. Levelet írt Kossuth Lajosnak, melyben a saját és emberei szolgálátát felajánlotta a hazának. Felajánlotta Kossuthnak, hogy embereiből egy csikós-huszárszázadot alakít, és ennek az élén harcolni akar az ellenség ellen. „Amit hibáztam a törvény és embertársaim ellen – így írt Kossuthnak –, azt úgy teszem jóvá, hogy küzdeni fogok édes hazánk megtámadói ellen. Nem kérek érte egyebet: csak kegyes bocsánatot.”

Kossuth eleinte habozott és csak nagy nehezen szánta rá magát, hogy a hírhedt rablóvezérnek engedelmet adjon a csikóshuszárok szervezésére. És mikor végre Kossuth megadta Rózsa Sándornak az engedélyt, óvatosan hozzátette, hogy bűnbocsánatra csak akkor számíthat, ha a csataterén erre érdemessé teszi magát. Az ellene folyamatba tett bűnvádi eljárást azonban Kossuth egyelőre felfüggesztette.

Talán sohasem volt nagyobb öröm, mint ami ennek az engedélynek a hírére támadt a keceli csárdában, ahol ismét találkoztunk Rózsa Sándorral és embereivel. Peti, a cigány – akit Rózsa Sándor szárnysegédjének mondtak a többi legények –, hozta Szegedről a magyar koronás pecséttel lepecsételt nagy levelet, amely Rózsa Sándor embereit, a földönfutó rabokat, a haza katonáivá avatta.

Mikor Rózsa Sándor végigolvasta Kossuth levelét, örömkönyvek futottak végig az arcán, megölelte és megcsókolta Petit és örömében felkiáltott:

– Jöjj szívemre, te honvéd cigány!

És aztán végigölelte embereit, ezek meg örömittasan vállukra emelték Rózsa Sándort és egyhangúlag kiáltották:

– Éljen kapitányunk, éljen Rózsa Sándor!

Volt aztán csudálkozás és lelkesedés, mikor Rózsa Sándor legényeivel, az új honvéd csikós-huszárokkal bevonult Szegedébe. A nép tágra nyitott szemmel bámulta a furcsa katonaságot, mely öltözetében oly pompásan festett. A csikós-huszárok fekete inget és gatyát, piros mellényt, fehér szűrt, magas sarkantyús csizmát viseltek és kis magyar pörge kalapot árvalányhajjal. Mikor elbúcsúztak kondorosi rokonaiktól, gróf Károlyi György, a kondorosi földesúr, ki a saját költségén maga is egy huszárezredet alapított, megengedte a derék legényeknek, hogy a kondorosi ménesből tetszés szerint válasszanak maguknak egy-egy lovat és bizony a legények nem választották a legrosszabbakat. A délceg ifjúk pompás paripáikon gyönyörű látványt nyújtottak, és amikor bevonultak Szegedébe és mint a szélvész vágattak a városháza felé a sorfalat álló nép között, a nép nagy lelkesedéssel éljenezte Rózsa Sándort, a csikós-huszárok kapitányát.

A csikós-huszárok belovagoltak a városháza nagy udvarába és ott leszálltak lovaikról. Az udvar közepén ott állt régi ismerősünk, Galiba Mátyás, és a vén pandúr könnyező szemekkel nézte az ifjakat, kik még harcolni mehetek a haza ellenségei ellen.

– Sándor, Sándor öcsém – kiáltott Galiba Mátyás –, Isten hozott és téged is Veszélka János és Isten hozott mindnyájatokat! Tyűh, teringettét azt a megvénült ősz fejemnek! Ilyent látni és nem mondhatni: Elmegyek én is veletek!

És Galiba Mátyás kezét nyújtott Rózsa Sándornak és halk hangon mondta:

– Ugye öcsém, nem haragszol?

– Nem én, Galiba bácsi, bár akkor a legdrágább...

– Nem én vagyok az oka, hanem az az átkozott földesúr, Kersey Andor.

– Tudom, tudom – szólt Rózsa Sándor –, de majd még találkozom veled.

– Persze, hogy találkozol vele, Sándor – kiáltott Galiba és egy kis gondolkodás után kérdezte:

– Te Sándor, mondjak valamit?

– Csak szóljon, Galiba bácsi!

– Az a Kercsey most is annak mutatkozott, ami volt, gazembernek. Az ellenség táborában van, császári szolgálatba lépett.

– Ah! – kiáltott Rózsa Sándor –, köszönöm Galiba bácsi, hogy ezt velem tudatta.

És két kezét kérileg az ég felé emelve, kiáltott:

– Magyarok Istene! Add, hogy ezzel az áruló gazemberrel minél előbb találkozzak!

E pillanatban az udvarra lépett Bánfalvy rendőrkapitány és szívélyes szavakkal üdvözölte Rózsa Sándort és embereit. Egyúttal közölte Rózsa Sándorral, hogy a honvédelmi bizottmány őt és csikós-husárjait Partecsics Károly őrnagy parancsnoksága alá helyezte.

– Én azt hittem, hogy magam leszek az embereim parancsnoka – szolt a csalódás hangján Rózsa Sándor.

– A honvédelmi bizottmány úgy rendelte, és annak engedelmeskedni kell. Különb en ne búsulj öcsém, a katonaságnál mindenkinek van följebbvalója, még a generálisnak is.

Ebben aztán Rózsa Sándor megnyugodott és türelmesen várta a városháza udvarán Partecsics őrnagy érkezését. Odalovagolt embereihez s elbeszélte nekik, hogy voltaképpen nem az ő, hanem az őrnagy úr vezetése alatt fognak harcolni. Erre a csikós-husárok már mozogni kezdtek és csak egy véletlen hártotta el, hogy ott helyben nem lázadtak fel az ösmeretlen parancsnok ellen. Ugyanis mikor a csikósok lármát csaptak és hangosan kezdték kijelenteni, hogy ők bizony csak Rózsa Sándornak engedelmeskednek, a városháza udvarára lépett Horváth János, a messzire híres szegedi puskaműves és egyenesen Rózsa Sándor felé tartva, átnyújtott neki egy négycsőű puskát avval a kívánsággal, hogy minél több osztrákot és szerbet lőjön vele agyon. Rózsa Sándor nagy örömmel fogadta el a szép ajándékot, em-

berei megélték a hazafias adakozót és e váratlan eset anyyira lecsillapította a kedélyeket, hogy még az éppen érkezett Partecscics őrnagyot is éljenzéssel fogadták.

Partecscics őrnagy, a szigoráról, de igazságszeretetéről is híres honvédtiszt, rövid, de velős beszédben mutatkozott be csapatának és mindenekelőtt felolvastatta előttük a hadi törvényeket. Aztán katonai rövidséggel kijelentette, hogy kérelhetetlen szigorral fog megbüntetni minden elkövetett fegyelemsértést és nevezetesen ismételve figyelmeztette a csikós-huszárokat arra, hogy minden általa meg nem engedett sarcolást és zsákmányolást rablásnak tekint és ezt feltétlenül halállal fogja büntetni.

A beszédet így fejezte be:

– Mindazokat, amiket itt nektek mondtam, elmondtam a vezérletem alatt álló minden katonámnak. Tehát nem azért mondtam, mert tudom, hogy mik voltatok, mielőtt honvédek lettetek. Avval én nem törődöm. Most katonáim vagytok és a katonáimat szeretem, mintha édes testvéreim volnának. De csak addig szeretem őket, míg katonák. De amint a katonából rabló lesz, akkor gyűlölöm, még ha a saját fivérem lenne is. Ezt akartam mondani, és aki szavaimat tiszteletben tartja, bennem mindig atyai barátokra lel.

A beszéd után egy pillanatig néma csend uralkodott. A csikós-huszárok csak úgy néztek egyik a másikra és Rózsa Sándorra, ki bizonyos meghatottsággal nézett az őrnagyra. Most, hogy ez kijelentette, hogy ő ezeket nem azért mondta, mert tudta, hogy mik voltak a csikós-huszárok azelőtt, Rózsa Sándor belátta, hogy az őrnagnak teljesen igaza van, és egy lépéssel előre lépve, ünnepélyes hangon mondta:

– Őrnagy úr, igyekezni fogunk, hogy kiérdemeljük szeretetét!
És a legényekhez fordulva, harsány hangon mondta:

– Bajtársak, aki velem akar tartani, az magáévá teszi az őrnagy úr szavait! Éljen a haza! Éljen az őrnagy úr!

– Éljen! – kiáltották egyhangúlag a legények.

Még aznap útra indultak Szenttamás felé.

AZ ELÉGEDETLEN CSIKÓS-HUSZÁROK

Kossuth Lajos parancsára Rózsa Sándor csapatát Damjanich táborába, a magyarok ellen fellázadt szerbek ellen küldték. A szerbek élén a vad kegyetlensége által oly szomorú hírré jutott Knizsánin állt, aki maga köré gyűjtötte a Rajacsics karlócai érsek és a szerb papság által fellázított szerb népet és iszonyú hadjáratot kezdett a délvidéki magyarság ellen, akikkel a délvidéki svábok – dicséretükre legyen mondva – szöveterkeztek a pusztító szerbek ellen.

A szerb lázadók ellen küldött magyar hadsereg a vitéz Kiss Ernő parancsnoksága alatt állott, Kiss Ernő alvezérei pedig Vetter tábornok, Damjanich, Asbóth, Nagy Sándor, Maderspach, Aschermann és Kis Pál voltak.

Partecsecs őrnagy csapata Damjanich János vezérlete alatt állott, aki ebben a hadjáratban vívta ki magának a „hősek hőse” nevet.

Ezt a sereget a honvédelmi bizottság bánági seregnek nevezte. E hadsereg 13 gyalogászlóaljából, 14 lovasszázadból, 4500 főnyi nemzetőrségből, 64 ágyúból és Rózsa Sándor csikóshuszáraiból állott. A bánági hadsereg központjai Nagy-Becske-
rek, Versec és Fehértemplom voltak.

Ezzel a sereggel szembeállott a rácok 14 000 főnyi serege, melynek négy jelentősebb táborhelye volt, és pedig Ördöghídja, Alibunár, Tomasovac és Pancsova. Ötödik táborhelyüket, Perlaszt, már Kiss Ernő előbb bevette. A 14 000 főnyi szerb sereghez csatlakozott még a 4000 főnyi végvidéki rendes császári katonaság és még mindezen felül segélyezte őket Rukovina báró tábornok, a temesvári császári parancsnok is.

A magyar kormány a szerb felkelés vezéreivel, Rajacsics metropolitával, Knizsánin és Suplikác tábornokokkal alkudozásokba bocsátkozott, ami a magyar kormány egyik végzetes hibája volt. Persze Kossuth Lajos a legnemesebb célokból ment bele ezen